

مطالعه‌ای جامعه‌شناختی درباره وضعیت آسیب‌های اجتماعی شهرستان خرم‌آباد

حسن اسماعیل زاده^۱، مرجان زرندی^۲

(تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۰/۱۵، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۲/۱۵)

چکیده

هدف تحقیق حاضر مطالعه آسیب‌های اجتماعی شهرستان خرم‌آباد در سال ۱۳۹۹ است. جهت دستیابی به اولویت‌بندی آسیب‌های اجتماعی با استناد به دیدگاه‌های مرتن و نظریه برساخت‌گرایی، شیوع و اولویت‌های آسیب‌ها از منظر چهار گروه شهروندان، کارشناسان مذهبی، مسئولان، استادان دانشگاه بررسی شد. بنابراین، در رهیافت برساخت‌گرایی تشخیص و اولویت‌بندی مسائل اجتماعی یا به‌وسیله تعداد قابل‌توجهی از مردم انجام می‌شود یا به‌وسیله تعدادی از افراد مهم. تحقیق در سنت روش کمی و به شیوه پیمایشی انجام شد. جامعه آماری تحقیق تمام شهروندان شهرستان خرم‌آباد هستند که به شیوه نمونه‌گیری چند مرحله‌ای متوالی انتخاب شده و پرسش‌نامه محقق‌ساخته را پاسخ داده‌اند.

نتایج نشان می‌دهد بیکاری و عدم اشتغال، فقر مالی، طلاق، سوء مصرف مواد مخدر صنعتی، دوستی‌های بدون مرز و ضابطه در شبکه‌های مجازی، تکدی‌گری (گدایی)، فایل‌های مبتذل و در دسترس عموم کاربران در شبکه‌های مجازی، اعتیاد اینترنتی و ... اولویت‌های آسیب‌های اجتماعی هستند. در نظر گرفتن اولویت‌های شهروندان می‌تواند سهم مشارکت آنان در مقابله با آسیب‌ها را ارتقا دهد.

<http://dx.doi.org/10.22034/jss.2022.530819.1537>

مقاله علمی: پژوهشی

۱. استادیار جامعه‌شناسی دانشگاه فرهنگیان خرم‌آباد، لرستان (نویسنده مسئول) hesmaeil9@gmail.com

۲. استادیار جامعه‌شناسی، دانشگاه فرهنگیان اصفهان m.zarandi7039@gmail.com

مجله مطالعات اجتماعی ایران، دوره پانزدهم، شماره ۴، زمستان ۱۴۰۰: ۲۶-۳

واژه‌های کلیدی: اولویت‌بندی، آسیب‌های اجتماعی، محرومیت نسبی، بی‌هنجاری، بیگانگی اجتماعی.

مقدمه و بیان مسئله

آسیب‌های اجتماعی بخش مهمی از مسائل اجتماعی هر جامعه‌ای هستند که ذهن بسیاری از جامعه‌شناسان و اندیشمندان اجتماعی آن جامعه را به خود مشغول می‌کنند و بخش مهمی از منابع آن جامعه را باید صرف کرد تا این آسیب‌ها از حالت مزمن خود خارج شوند و به صورت قابل کنترل درآیند. در واقع، هر آسیب اجتماعی به عنوان مسئله‌ای اجتماعی تلقی می‌شود که حکایت از نوعی بی‌سازمانی اجتماعی در عرصه ارزشی و هنجاری جامعه دارد و بی‌سازمانی اجتماعی و عدم مدیریت مناسب، به پیچیدگی، گستردگی و شدت آن می‌افزاید (مشونیس، ۱۳۹۵: ۳۸). آسیب‌های اجتماعی در سطح کلان از جنبه ساختاری، ماهوی و عام در ابعاد فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی مورد بررسی قرار می‌گیرند که به ترتیب به شکل اختلال نمادی، اختلال هنجاری، اختلال رابطه‌ای و اختلال توزیعی ظاهر می‌شود و به مسائل اجتماعی دامن می‌زند. اما سطح خرد آسیب‌های اجتماعی بیشتر از جنبه عارضی، خاص و کنش کنش‌گران اجتماعی بررسی می‌شود و خصلت انضمامی و تجربی آن غالب است و با تأکید به سازوکار کنترل اجتماعی تلاش می‌شود با عاملیت آسیب‌زا و کج‌روان اجتماعی مقابله و پیامدهای اجتماعی نامطلوب ناشی از کنش کنش‌گران ناهم‌نوا را جبران و ترمیم کند و نظم و ثبات اجتماعی را برقرار سازد (سالیمون^۱ و همکاران، ۲۰۲۱). از این منظر جامعه‌شناسان، معمولاً مسئله اجتماعی را وضعیت اظهارشده‌ای می‌دانند که با ارزش‌های شمار مهمی از مردم مغایرت دارد و معتقدند باید برای تغییر آن وضعیت اقدام کرد:

الف) وضعیت اظهارشده: منظور وضعیتی است که گفته می‌شود، وجود دارد. مردم در مورد آن صحبت می‌کنند و ممکن است در مطبوعات و تلویزیون هم پوشش خبری داشته باشد؛
ب) مغایرت با ارزش‌ها: مردم در چارچوب نظام ارزشی موردقبولشان، وضعیتی را مسئله اجتماعی می‌دانند؛

ج) شمار مهمی از مردم: «شمار مهم» چند نفرند، این پاسخی مشخص ندارد و البته برخی از افراد، مهم‌تر از دیگران‌اند. در تعریف مسائل اجتماعی افراد مهم‌تر آن‌هایی‌اند که منظم‌تر و سازمان‌یافته‌ترند، در نقش رهبری و مدیریت قرار دارند یا قدرت اقتصادی، اجتماعی و سیاسی بیشتری دارند؛

د) نیاز به اقدام: فراخوان برای اقدام در جهت تغییر وضعیت به موازات تعریف وضعیت به‌عنوان مسئله اجتماعی صورت می‌گیرد. مردم در بین خودشان می‌گویند، باید برای اصلاح کاری انجام گیرد (رابینگتن و واینبرگ^۱، ۱۳۹۰: ۱۴). آنچه در مورد آسیب‌ها و مسائل اجتماعی اهمیت بسیاری دارد توجه توأمان به شاخص‌های آماری موجود به‌عنوان تعیین‌کننده شدت و اولویت مسئله و بررسی و درک ابعاد ذهنی پدیده برای تلقی شدن مشکل به‌عنوان آسیب در میان افراد جامعه است. از نظر اسپکتور و کیتسوز، مسئله اجتماعی مستقل از ذهن کنشگران اجتماعی عینیت ندارد، بلکه از سوی آن‌ها ساخته می‌شود. در این دیدگاه علت مسئله اجتماعی نیز ارزش‌ها، ساختارها و نظام روابط سیاسی - اجتماعی حاکم بر جامعه نیست، بلکه اشتراک ذهنی میان عاملان اجتماعی یا مدعیان یک مسئله و مخاطبان آن‌ها در تعیین مسئله و مواجهه جدی با آن است. بنابراین، مسئله اجتماعی وضعیتی‌هایی هستند که به‌لحاظ فرهنگی، پردردسر، گسترده، قابل‌تغییر و نیازمند به تغییر شده‌اند و علت اصلی انحراف و مسئله اجتماعی فعالیت‌های تعریف مسئله است که مردم برای جبران ناکامی‌های خود استفاده می‌کنند (نیازی، ۱۳۹۷: ۲۸).

منبع اصلی مسائل اجتماعی، پیامدهای تغییرات در جامعه است. تغییر سازمانی در یک ناحیه از جامعه در توازن بخش‌های جامعه اختلال ایجاد می‌کند و سبب می‌شود تا آن بخش‌ها تنظیمات جدیدی را ایجاد کنند. در صورت عدم تعادل بین اجزاء و فقدان تنظیم هماهنگ، زمینه مسائل اجتماعی مهیا می‌شود (لوزویک^۲، ۱۳۹۴: ۷۰). در قرن‌های اخیر و در جریان مدرنیته و حرکت جوامع از سنتی به مدرن، به‌واسطه تغییرات ماهوی در ارزش‌ها و سبک زندگی انسان‌ها تنوع و گسترش آسیب‌ها در جوامع انسانی افزایش یافته است. در ایران نیز در سالیان اخیر به‌واسطه شرایط خاص همچون رشد شهرنشینی، افزایش جمعیت و مهاجرت‌های بی‌رویه، نبود مهارت‌های زندگی در کلان‌شهرها، ناتوانی مدیریت شهری و نابرابری در توزیع منابع، گسست نظام‌های سنتی و پیوندهای عاطفی و خانوادگی، آسیب‌های اجتماعی متعددی چون بیکاری، فقر و اعتیاد، حاشیه‌نشینی را به‌وجود آورده است که از اساسی‌ترین معضلات کشور محسوب می‌شود و نیروی حرکت به سوی توسعه را کاهش می‌دهد. بررسی‌های نشان می‌دهد اعتیاد و قاچاق مواد مخدر یکی از پیچیده‌ترین مسائل اجتماعی کشورمان به‌شمار می‌رود که حدود ۴۰ درصد جرایم را به خود اختصاص داده است (ستاد مبارزه با موارد مخدر، ۱۳۹۶). قتل، سرقت و جنایت بعد از اعتیاد و قاچاق مواد مخدر بیشترین حجم پرونده‌های دادگستری و بیشترین تعداد ورودی‌های زندان را تشکیل می‌دهد (درگاه قوه قضائیه، ۱۳۹۹).

۱. Robbington; Weinberg

۲. Luscious

بررسی آمارهای پزشکی قانونی نشان می‌دهد روزانه بیش از سیزده نفر در ایران خودکشی می‌کنند. بیشتر خودکشی‌ها در میان افراد ۱۵ تا ۳۵ ساله روی می‌دهد. به‌طور متوسط از هر ۱۰۰ هزار تن ایرانی، ۱۲۵ نفر اقدام به خودکشی می‌کنند که از این تعداد شش نفر جان خود را از دست می‌دهند (بولتن خبری پزشکی قانونی، ۱۳۹۹). آمار سازمان بهزیستی کشور در سال ۱۳۹۸ نشان می‌دهد، بیشترین آسیب‌های اجتماعی براساس شیوع‌شناسی، اعتیاد، طلاق، فقر و آسیب‌های اجتماعی نوپدید مثل اعتیاد به فضای مجازی، و روابط فرازناشویی است که البته درمورد بروز این آسیب‌ها، نرخ بروز طلاق نگران‌کننده است (پرتال سازمان بهزیستی کشور، ۱۳۹۸). بررسی‌ها نشان می‌دهد وجود مشکلات اجتماعی عدیده و در حال گسترش اعم از مسائل، آسیب‌ها و جرایم اجتماعی سلامت اجتماعی جامعه را به‌شدت تهدید می‌کنند، به‌طوری که بدون کنترل و کاهش مسائل اجتماعی توسعه و بهبود زندگی مردم امکان‌پذیر نخواهد بود. آسیب‌ها و مسائل اجتماعی مانند زنجیره‌ای متشکل از حلقه‌های مختلف هستند و ارتباط تنگاتنگی میان آن‌ها وجود دارد. به‌طوری که برخی آسیب‌ها چون طلاق به نوعی با برخی از آسیب‌های دیگر از جمله اعتیاد و بزهکاری جوانان و نیز بحران کودکان خیابانی به نوعی با اعتیاد، فقر، طلاق، فحشا و خودکشی در ارتباط است. تمامی این آسیب‌ها نه‌تنها باعث تشدید آسیب‌های دیگر می‌شوند، بلکه زمینه لازم را برای به‌وجود آوردن معضلات اجتماعی جدید فراهم می‌آورند و باعث بی‌سازمانی اجتماعی می‌شوند. به‌عبارت دیگر، همه این عناصر در یک سازوکار علت و معلولی باعث پیدایش مسائل و بحران‌های جدیدی می‌شوند و تعادل نظام اجتماعی را تهدید می‌کنند. بنابراین، شناخت و پیش‌بینی دقیق این چالش‌ها و عوامل به‌وجودآورنده آن‌ها می‌تواند از تنش‌های احتمالی ممانعت کند و در برنامه‌ریزی و مدیریت سازمان اجتماعی مفید باشد و این موضوع اهمیت پرداختن به این مسئله را بیشتر نمایان می‌سازد (نستوه، ۱۳۹۰). وقوع انقلاب اسلامی در ایران که به دگرگونی اساسی نهادهای کهن و ایجاد نهادهای جدیدی منجر شد و به دنبال آن وقوع جنگ هشت ساله عراق و ایران مسائل بی‌شماری را برای جامعه به‌وجود آورد. از سوی دیگر شرایط امروز و اپیدمی کووید-۱۹ و پیامدهای قرنطینه، رعایت پروتکل‌های بهداشتی، تغییر در روابط اشتغال شهروندان و مسائل اقتصادی حاصل از آن بستر را برای بروز آسیب‌های روانی و اجتماعی نوپدید و نوظهور در جامعه فراهم کرده است. استان لرستان نیز در اثر تحولات و دگرگونی‌ها و بهره‌مختصر از توسعه‌یافتگی، شاهد بی‌نظمی‌ها و چالش‌هایی از قبیل نابرابری، افزایش بی‌رویه جمعیت، مهاجرت روستاییان به شهر، و بروز آسیب‌های اجتماعی از جمله سرقت، بیکاری، طلاق، اعتیاد، خودکشی، فرار دختران و خشونت جوانان شده است. آمار نشان می‌دهد که استان لرستان جزو

پنج استان اول در بیکاری با نرخ ۱۴,۳ درصد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۸). پنجمین استان در وضعیت هشدار اعتیاد و رتبه سیزدهم پلاق در کشور را داراست، این در حالی است که استان لرستان با شاخص توسعه انسانی در رتبه نوزدهم از بین ۳۱ استان قرار دارد و به لحاظ شاخص‌های توسعه‌یافتگی در رتبه هجدهم قرار گرفته است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). با توجه به مطالب ذکرشده بررسی آسیب‌های اجتماعی در این استان اهمیت دارد. این استان دارای ویژگی‌های منحصربه‌فردی است؛ از یک طرف به دلیل بافت جمعیتی بسیار جوانی که دارد و از طرف دیگر به دلیل تحولات اجتماعی و تلاش برای توسعه‌یافتگی، به‌طور روزافزون شاهد افزایش آسیب‌های اجتماعی است که بررسی آسیب‌های اجتماعی در این استان را ضروری و برجسته می‌کند. بی‌شک کنترل و مقابله با روند افزایشی آسیب‌ها، از مهم‌ترین اهداف سیاستگذاری‌ها و برنامه‌های اجتماعی و در سطوح مختلف ملی و محلی است. برنامه‌ریزی جامع کنترل آسیب‌های اجتماعی نیاز به شناخت و بررسی اولویت‌های آسیب اجتماعی وجود دارد تا با شناخت و آگاهی از وجود آسیب‌های خاص هر منطقه بتوان در جهت کنترل و کاهش آن آسیب بهترین اقدام ممکن را انجام داد. توجه به ابعاد ذهنی شهروندان نسبت به آسیب اجتماعی به مشارکت شهروندان در شناسایی و رفع کاهش آسیب اجتماعی منجر می‌شود. تجربه پیشگیری و رفع آسیب‌های اجتماعی در جوامع پیشرفته نشان می‌دهد توجه به دیدگاه شهروندان با رویکردی جامعه‌محور در شناسایی آسیب‌های اجتماعی به وضع راهکارهای مقابله‌ای با آسیب‌های اجتماعی و حمایت از آن‌ها از منظر کنشگران اجتماعی می‌انجامد (بر، ۲۰۱۵؛ چارک، ۲۰۰۹). تجربه نشان می‌دهد در جوامعی که سیاست‌های اجتماعی را نهاد سیاست وضع می‌کند، لاجرم باید ضمانت‌های اجرایی آن‌ها را هم تعیین کند که در این حال استفاده از نیروهای حافظ قوانین و حامی نظام سیاسی مثل پلیس ضرورت پیدا می‌کند. با توجه به این امر تحقیق حاضر سعی دارد به شناسایی و اولویت‌بندی آسیب‌های اجتماعی در استان لرستان از دیدگاه شهروندان (مردم عادی)، متخصصان و دانشگاهیان، کارشناسان مذهبی، مسئولان استان بپردازد.

سؤالات پژوهش

۱. اولویت‌های مهم گروه‌های اجتماعی در ارزیابی آسیب‌های اجتماعی چیست؟
۲. نظرات کدام یک از گروه‌های مورد مطالعه به هم نزدیک و کدام دورتر است؟

۱. Bar

۲. Chaparak

پیشینه تجربی پژوهش

در این بخش با توجه به موضوع پژوهش، سعی بر آن است پیشینه پژوهش‌هایی که به اولویت‌بندی و شناسایی آسیب‌های اجتماعی در لرستان پرداخته‌اند، بررسی شود و به دلیل محدودیت پژوهش‌ها، برخی از پژوهش‌هایی که به اولویت‌بندی آسیب‌های اجتماعی در شهرستان‌ها پرداخته‌اند، ارائه می‌شوند.

واعظزاده و داغستانی (۱۳۹۶) به مطالعه آسیب‌های اجتماعی و تبیین خشونت در بین جوانان شهر لرستان پرداختند و به این نتیجه رسیدند که رفتارهای خشونت‌آمیز جوانان بیشتر برخاسته از تضادهای فرهنگی مرتبط با اعضای خانواده بوده و تأثیر عوامل یادگیری اجتماعی در افزایش آن چشم‌گیرتر از سایر عوامل است.

حق‌نظری و همکاران (۱۳۹۵) پژوهشی با عنوان اولویت‌بندی آسیب‌های اجتماعی در شهر خرم‌آباد را به انجام رسانیده‌اند. این تحقیق به روش تحلیل تماتیک و براساس نظر بیست نفر از متخصصان جامعه‌شناسی، علوم تربیتی و روان‌شناسی، کارکنان نیروی انتظامی و کارکنان و خبرنگاران صدا و سیما مرکز لرستان صورت پذیرفته است. روش نمونه‌گیری، گلوله‌برفی و ابزار جمع‌آوری اطلاعات، مصاحبه عمیق است. نتایج بیانگر وجود ۵ بیکاری، ۲ فقر اقتصادی، ۹ بی‌تفاوتی اجتماعی، ۶ فقدان قانون و قانون‌گریزی، ۱ اعتیاد، ۰ ناهنجاری‌های جنسی، ۷ حاشیه نشینی، ۸ بحران هویت، ۳ فقر فرهنگی است. با توجه به وضعیت اقتصادی - اجتماعی استان لرستان و خرم‌آباد و نرخ رو به افزایش بیکاری در آن، این جامعه مستعد ایجاد و شیوع انواع آسیب اجتماعی است.

کمربگی و رشیدی (۱۳۹۴) در تحقیق مسئله‌شناسی و اولویت‌بندی آسیب‌ها و مسائل فرهنگی شهر ایلام که با روش کیو انجام شده است نشان دادند به نظر پاسخ‌گویان، از مهم‌ترین مسائل فرهنگی حاکم بر فضای استان، بیکاری با میانگین ۶۸/۲۲، پایین بودن فرهنگ کار و تلاش در جامعه با میانگین ۶۴/۸۱ و کاهش احساس مسئولیت اجتماعی با میانگین ۶۳/۳۳، رتبه‌های اول تا سوم سطوح مختلف مسائل و آسیب‌های فرهنگی استان ایلام را به خود اختصاص داده‌اند. نتایج آزمون فرضیه‌ها بیانگر آن است که بین ارزیابی پاسخ‌گویان در زمینه میزان موافقت یا مخالفت با مسائل فرهنگی در استان، تفاوت معناداری وجود دارد. همچنین از لحاظ محتوایی به ترتیب، مسائل و آسیب‌های اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی سطوح فرهنگ، دارای بالاترین رتبه هستند.

بهشتی و همکاران (۱۳۹۲) در تحقیقی با هدف اولویت‌بندی آسیب‌های اجتماعی در شهر ورامین علاوه بر سنجش مشخصات زمینه‌ای شهروندان، نگرش آن‌ها در مورد میزان شیوع، هفده

مورد آسیب اجتماعی را موردنظرسنجی قرار داده‌اند. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد چنانچه اولویت‌های اجتماعی در مقایسه زوجی و پیوستاری از ۰ تا ۵ قرار داده شود، سرقت و باج‌گیری با میانگین ۴/۲۵ در اولویت اول نسبت به سایر آسیب‌های اجتماعی بوده و پس از آن خشونت و جنایت در رتبه بعدی است. پس از آن اعتیاد و قاچاق مواد مخدر و مشروبات الکلی در رتبه سوم، خشونت علیه زنان و کودکان در اولویت چهارم، تکدی‌گری و کودکان خیابانی اولویت پنجم و روسپی‌گری و دختران فراری در آخرین رتبه قرار دارند.

پورغالی و نصر (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان بررسی رابطه بین تغییرات اجتماعی - فرهنگی و تغییرات میزان آسیب‌های اجتماعی در استان لرستان که به روش ترکیبی انجام شده است، در بخش کمی نشان می‌دهد: بین تغییرات بیکاری، اشتغال، افزایش جمعیت، شهرنشینی، مهاجرت، طلاق و سواد با میزان جرایم طی این ده سال هم‌بستگی مشاهده شد. اما بین تعداد اماکن مذهبی و جرایم هم‌بستگی مشاهده نشد. یافته‌های بخش کیفی نشان می‌دهد که از نگاه مصاحبه‌شوندگان تغییرات اجتماعی - فرهنگی باعث افزایش جرایم شده است. ارتباط با شهرها و شهرنشینی و رسوخ فرهنگ شهر به زندگی آن‌ها باعث شده است که مدام خود را با همدیگر مقایسه کنند. احساس نابرابری و محرومیت کم‌رنگ شدن اعتقادات و ارزش‌های اخلاقی و دینی آن‌ها، بالا رفتن انتظارات و توقعات افراد، بیکاری و فقر عامل بسیاری از جرایم در این منطقه شده است. در جمع‌بندی تحقیقات می‌توان به این نکته اشاره کرد که تقریباً تحقیق منسجمی که دیدگاه‌های گروه‌های مختلف را پیرامون اولویت‌بندی آسیب‌های اجتماعی استان مشخص و دلایل و شرایط بومی و فرهنگی به‌وجودآورنده این آسیب‌ها را مشخص کنند، انجام نشده است.

مروری بر مبانی نظری

آسیب اجتماعی به هر نوع عمل فردی یا جمعی گفته می‌شود که در چارچوب اصول اخلاقی و قواعد عام عمل جمعی رسمی یا غیررسمی جامعه، محل فعالیت کنش‌گران قرار نمی‌گیرد و در نتیجه با منع قانونی یا قبح اخلاقی و اجتماعی روبه‌رو می‌شود. به همین دلیل، کج‌روان اجتماعی سعی دارند انحرافات و کج‌روی‌های خود را از دید ناظران قانون، اخلاق عمومی و نظم اجتماعی پنهان کنند، زیرا در غیر این صورت با تعقیب قانونی، تکفیر اخلاقی و طرد اجتماعی مواجه می‌شوند (عبداللهی، ۱۳۹۰: ۱۵). بر این اساس، یک کج‌رو یا فرد منحرف می‌تواند کنش‌گری فردی یا کنش‌گری گروهی و جمعی باشد. این انحرافات و مسائل اجتماعی دارای تنوع و گستردگی خاصی هستند که در جوامع متفاوت هستند. مسئله اجتماعی، هم شامل موقعیت

عینی و هم شامل تفسیر ذهنی از وضعیت اجتماعی است که جامعه را در حالت بحرانی قرار می‌دهد (گولد^۱؛ کولب، ۱۳۸۶: ۷۷۶).

در تعریف مسئله اجتماعی دو نوع رویکرد قابل تشخیص است. در رویکرد کلاسیک، مسئله اجتماعی امری عینی و بیرونی قلمداد می‌شود. نابهنجاری‌ها و وقایعی که نظم و تعادل اجتماعی را برهم زده و اکثریت افراد جامعه درگیر آن مشکل و مسئله باشند، به‌عنوان مسئله اجتماعی قلمداد می‌شود. در رویکردهای نوین مسئله اجتماعی امری ذهنی است، یعنی هر چیزی را که بیشتر مردم یا بیشتر افراد جامعه آن را مشکل یا اختلال بدانند، آسیب اجتماعی است. امروزه بسیاری از اموری که حتی ممکن است چندان گسترده نباشند، آسیب اجتماعی تلقی می‌شوند. یکی از دلایل این امر بالا رفتن حساسیت جامعه است که باعث شده است هر چیزی حتی اگر پیش‌پاافتاده باشد، مهم تلقی شود. بنابراین در رویکرد جدید، آسیب اجتماعی به این امر برمی‌گردد که مردم چه فکر می‌کنند و چه چیزی را مشکل می‌دانند.

بنابراین، مسئله یا آسیب اجتماعی عبارت از الگوی رفتار و وضعیتی است که از سوی تعداد زیادی از افراد جامعه قابل‌اعتراض یا نامطلوب محسوب می‌شود. این افراد تشخیص می‌دهند که برنامه‌ها، سیاست‌ها و خدماتی برای مقابله یا کاهش دامنه آن مسئله ضرورتاً باید انجام پذیرد. بنابر این تعریف، شرایط زیان‌آوری که توسط یک گروه اجتماعی، قابل‌سرزنش و نامطلوب تعریف نشده باشد، به‌عنوان مسئله اجتماعی شناخته نمی‌شود (رابینگتن؛ واینبرگ، ۱۳۸۶: ۳۴۹-۳۵۲).

بر اساس رویکرد عینی‌گرایی، مسائل اجتماعی نه‌تنها زندگی انسانی و رفاه اجتماعی را به مخاطره می‌اندازد، بلکه موجودیت، علل و نتایج آن می‌تواند به‌طور غیرمستقیم مشاهده یا احساس شود. هرچه مسئله‌ای بیشتر در جامعه گسترش یابد، جدی‌تر است (رومیر^۲، ۲۰۰۱). به‌طوری‌که تناسب بین اهمیت، تأثیرگذاری و گسترش واقعی مسئله وجود دارد و مسائل اجتماعی به‌وسیله موجودیت واقعی شرایط تهدیدکننده، مؤثرند. در نظریه بی‌سازمانی اجتماعی تأکید می‌شود که تغییرات سریع اجتماعی، هنجارهای جامعه را دچار اختلال می‌کند. وقتی هنجارها ضعیف یا با یکدیگر در تعارض باشند، جامعه در وضعیت بی‌سامانی یا بی‌هنجاری قرار می‌گیرد. افراد در این وضعیت با فشار روانی بسیار زیادی روبه‌رو می‌شوند و برای جبران کاستی‌ها و کمبودهای خود به انواع مختلف انحرافات روی می‌آورند. اصطلاحات فروپاشی سنت‌ها از کولی (۱۹۰۹: ۳۴۸)، اختلال در تأثیر مقررات از افراد توسط تامس و زنائیکی و تأخر فرهنگی از آگ برن (۱۹۲۲: ۲۸۸)، دلالت‌هایی بر نظریه بی‌سازمانی اجتماعی است. براساس

۱. Goul

۲. Rwomire

این نظریه، راه‌حل مسائل اجتماعی، کم کردن سرعت تحولات اجتماعی و تغییرات و قوت بخشیدن به هنجارهای اجتماعی است. براساس این دیدگاه، مسئله اجتماعی نحوه‌ای از تفکر، احساس و عمل افراد است که بروز و ظهورش در سطح اقلیت جامعه و ضررش متوجه اکثریت جامعه باشد.

براساس رویکرد برساخت‌گرایی، کج‌رفتاری در جامعه ساخته و پرداخته و توسط جامعه و در جامعه نیز تعریف می‌شود. این رویکرد به دنبال پاسخ به این سؤالات است که چرا گروه‌های انسانی و مختلف مردم، معناهای متفاوتی را به کج‌رفتاری نسبت می‌دهند و چطور این معناها بر افراد تأثیر می‌گذارد.

از منظر اسپکتور؛ کیتسوز^۱ (۱۹۹۸)، برای تشخیص مسائل اجتماعی و ساخت و اولویت‌بندی آن‌ها مراجعه به افکار عمومی یکی از معیارهای اساسی است. ولی سؤال این است که چه تعداد افراد باید مسئله‌ای اجتماعی را بسازند و اهمیت آن را مشخص کنند. تعداد قابل توجه، به معنای اکثریت یا گروهی پر قدرت از مردم است که تحت تأثیر مسئله هستند یا به آن علاقه‌مندند. مطمئناً عقاید اکثریت ممکن است نادرست، همراه‌کننده، نارسا، مبهم یا غیرمنطقی باشد. در آغاز، بسیاری از شرایط اجتماعی تمایل دارند که به وسیله گروه‌های کوچکی از مردم و افراد، شامل رهبران سیاسی، نمایندگان رسانه‌های جمعی، روحانیون، طرفداران حقوق مدنی، رؤسا و رهبران اتحادیه‌ها به‌عنوان مسئله اجتماعی تعریف شوند. اغلب مردم این افراد را مهم‌تر از دیگران می‌دانند. ثروتمندان، متخصصان، روحانیون، مردان و بزرگ‌ترها قدرت و نفوذ بیشتری از فقرا، افراد بدون مزیت، پیروان، زنان و کودکان دارند. گروه نخست از ظرفیت سازمانی و قدرت سیاسی و اقتصادی در شکل دادن به اعتقادات و ادراکات سایر گروه‌ها در ارتباط با اولویت، عوامل و نتایج مسائل اجتماعی استفاده می‌کنند. بنابراین، در کنار افکار عمومی کلی اعضای جامعه، نظرات گروه‌های بانفوذ از نظر اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی نیز در تعیین این اولویت‌ها اساسی است. هرچند اغلب مسائل اجتماعی از سوی این گروه‌ها تعریف یا بازتعریف می‌شود، با اولویت و اهمیت آن تعیین می‌شود، مطالبات عمومی نیز می‌تواند در ادراکات نخبگان جامعه در اولویت‌بندی مسائل دخیل باشد. لذا، عموماً رابطه‌ای دوطرفه میان عامه مردم و گروه‌های پرنفوذ (نخبگان) در شکل دادن و اولویت‌بندی مسائل اجتماعی وجود دارد. در این میان، رسانه‌ها به‌عنوان عامل سوم کار دروازه بانی خبر و گزینش برخی از این مسائل و برجسته‌سازی یا بی‌اهمیت جلوه دادن برخی از مسائل را برعهده دارند.

۱. Spector; Kitsuse

بنابراین، در رهیافت بر ساخت‌گرایی تشخیص و اولویت‌بندی مسائل اجتماعی یا به‌وسیله تعداد قابل‌توجهی از مردم انجام می‌شود یا به‌وسیله تعدادی از افراد مهم. در ایران نیز این دو گروه نقش مهمی در ساخت، تشخیص و اولویت‌بندی مسائل اجتماعی بر عهده دارند. بنابراین، با تأسی از رهیافت برساخت‌گرایی مسائل اجتماعی در ادامه، اولویت‌بندی مسائل اجتماعی از دیدگاه این دو دسته مطالعه و مقایسه می‌شود تا مشخص شود که چه تفاوت یا شباهت‌هایی میان عامه مردم و نخبگان جامعه در زمینه تشخیص و اولویت‌بندی مسائل اجتماعی وجود دارد (نیازی؛ عشایری، ۱۳۹۶: ۵۲-۵۴).

روش پژوهش

هدف پژوهش حاضر بررسی آسیب‌های اجتماعی استان لرستان (اولویت‌بندی و شناخت عوامل) در سال ۱۳۹۹ است. بنابراین با توجه به ماهیت و موضوع تحقیق، روش تحقیق به گونه‌ای توصیفی - تحلیلی است که از جهت نوع تحقیق در زمره پژوهش‌های کاربردی و در زمره تحقیقات پیمایشی مقطعی قرار می‌گیرد. در مرحله طرح مسئله و سوابق تحقیق بررسی ابعاد نظری و تجربی پژوهش از روش کتابخانه‌ای (شامل بررسی اسناد، کتب، مقالات، پایان‌نامه‌ها، مجلات، نشریات و سیستم اطلاع‌رسانی اینترنتی) استفاده شده و جهت به‌دست آوردن اطلاعات به روز از روش کمی (پیمایش) بهره گرفته شده است. جامعه آماری در این پژوهش تمام شهروندان استان لرستان هستند که در چهار گروه اصلی ۱. شهروندان (مردم عادی)؛ ۲. متخصصان و دانشگاهیان؛ ۳. کارشناسان مذهبی؛ ۴. مدیران و مسئولان قرار گرفته‌اند. شیوه نمونه‌گیری در تحقیق حاضر از روش نمونه‌گیری چندسطحی متوالی استفاده شده است. روش چندسطحی به این معناست که در آن نمونه‌ها از سطوح متفاوت جمعیت تحت‌مطالعه برگزیده می‌شوند. به‌دلیل آنکه در این پژوهش نیز ما چهار جامعه آماری متفاوت داشتیم مناسب‌ترین روش نمونه‌گیری روش چندسطحی متوالی است.

جدول ۱. روش نمونه‌گیری و حجم نمونه

شیوه نمونه‌گیری و حجم نمونه			
شهروندان	خرم‌آباد	۳۸۴	فرمول کوکران با ۹۵ درصد اطمینان
کارشناسان مذهبی	سه‌میه‌ای	۳۰	حداقل حجم نمونه در پژوهش‌های کمی
متخصصان و دانشگاهیان	سه‌میه‌ای	۳۰	حداقل حجم نمونه در پژوهش‌های کمی
مسئولان	سه‌میه‌ای	۳۰	حداقل حجم نمونه در پژوهش‌های کمی

ملاک ورود به تحقیق بر این اساس بود که پاسخ‌گو توانایی تحلیل و درک موارد موردپرسش را دارا بوده و همچنین نسبت به مشارکت در تحقیق نیز تمایل داشته باشند. جهت جمع‌آوری اطلاعات موردنیاز از پرسش‌نامه محقق ساخته براساس طیف لیکرت صورت گرفته است و تمهیدات لازم برای سنجش میزان روایی و پایایی پرسش‌نامه انجام گرفته است. پرسش‌نامه‌ای که از روایی لازم برخوردار باشد مراحل زیر انجام گرفته است:

در ابتدا مطالعات نظری کتابخانه‌ای و اکتشافی درباره آسیب اجتماعی و انواع آن و تعریف مفاهیم و متغیرهای مربوط به آسیب‌های اجتماعی انجام شده و حدود شصت آسیب اجتماعی استخراج شد. اگرچه برخی از آسیب‌ها در مطالعات مختلف جایگاه‌های متفاوتی از جمله اقتصادی، فرهنگی و سیاسی دارند، لذا برحسب مشورت با مدیران و استادان و بررسی مجدد آسیب‌ها ۴۳ مورد به عنوان آسیب اجتماعی مشخص شد و در طیف لیکرت قرار گرفت. پایایی پرسش‌نامه برحسب محاسبه آلفای کرونباخ بیش از ۰/۷ است که در مطالعه پیلوت این میزان برای گروه‌های آسیب‌ها بیش از ۰/۷ محاسبه شد. جهت تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار آماری اس.پی.اس.اس. نسخه ۲۳ استفاده شد و روش‌های محاسبات آماری مناسب با سطوح سنجش انتخاب شد.

یافته‌های پژوهش

توصیف نمونه بخش کمی: با توجه به اینکه در این پژوهش پنج گروه مورد مطالعه قرار گرفت توزیع جنسیت و تحصیلات در بین این گروه‌ها بدین شرح است:

۱. در بین گروه شهروندان ۴۷,۷ درصد زن و ۵۳,۳ درصد مرد هستند. از نظر تحصیلات ۵,۲ درصد از این گروه بی‌سواد، ۹,۸ درصد دارای تحصیلات ابتدایی، ۱۳,۱ درصد سیکل، ۱۷,۲ درصد دیپلم، ۳۴,۴ درصد لیسانس، ۱۴,۳ درصد فوق لیسانس و ۶ درصد دکترا هستند.
۲. در بین گروه کارشناسان مذهبی ۲۱,۷ درصد زن و ۷۸,۳ درصد مرد هستند که ۱۲,۷ درصد دارای تحصیلات لیسانس، ۷۱,۰ درصد فوق لیسانس و ۱۶,۳ درصد دکترا هستند.
۳. در بین گروه مسئولان ۲۲,۱ درصد زن و ۷۷,۹ درصد مرد هستند که ۶۰,۲ درصد دارای تحصیلات فوق لیسانس و ۳۹,۸ درصد دکترا هستند.
۴. در بین گروه دانشگاهیان ۳۸,۰ درصد زن و ۶۲,۰ درصد مرد هستند و ۸ درصد دارای تحصیلات فوق لیسانس و ۹۲,۰ درصد دکترا هستند.

پس از بررسی اطلاعات اولویت‌بندی آسیب‌های اجتماعی خرم‌آباد، از منظر پاسخ‌گویان گروه‌های چهارگانه تحقیق براساس جدول ۲ تقسیم‌بندی شد:

جدول ۲. اولویت بندی آسیب های اجتماعی در خرم آباد از نظر گروه های چهارگانه

ردیف	شهروندان	کارشناسان مذهبی	مدیران اجرایی	دانشگاهیان
اولویت	آسیب های اجتماعی	آسیب های اجتماعی	آسیب های اجتماعی	آسیب های اجتماعی
	دامنه پوشش	دامنه پوشش	دامنه پوشش	دامنه پوشش
۱	بیکاری و عدم اشتغال	بیکاری و عدم اشتغال	بیکاری و عدم اشتغال	بیکاری و عدم اشتغال
	۴۹.۶۸	۴۶.۴۹	۵۶.۱۳	۵۴.۵۱
۲	فقر مالی	فقر مالی	فقر مالی	فقر مالی
	۳۷.۸۶	۴۰.۰	۵۴.۳۰	۵۳.۵۵
۳	سوء مصرف مواد مخدر صنعتی	سوء مصرف مواد مخدر صنعتی	طلاق	سوء مصرف مواد مخدر صنعتی
	۳۷.۳۸	۴۱.۷۳	۵۲.۳۷	۴۹.۰۳
۴	دوستی های بدون مرز و ضابطه در شبکه های مجازی	طلاق	فایل های مبتذل و در دسترس عموم کاربران در شبکه های مجازی	طلاق
	۳۳.۴۶	۳۳.۲۴	۵۰.۲۰	۴۵.۴۴
۵	طلاق	فایل های مبتذل و در دسترس عموم کاربران در شبکه های مجازی	دوستی های بدون مرز و ضابطه در شبکه های مجازی	دوستی های بدون مرز و ضابطه در شبکه های مجازی
	۳۳.۳۳	۴۱.۲۳	۴۹.۸۰	۴۴.۳۲
۶	تکدی گری (گدایی)	دوستی های بدون مرز و ضابطه در شبکه های مجازی	سوء مصرف مواد مخدر صنعتی	تکدی گری (گدایی)
	۳۲.۹	۴۰.۰۰	۴۷.۳۲	۴۲.۴۰
۷	اعتیاد اینترنتی	اماکن فساد و فحشا	طلاق عاطفی (سردی رابطه در میان زن و مرد؛ عاطفی، جنسی ...)	طلاق عاطفی (سردی رابطه در میان زن و مرد؛ عاطفی، جنسی ...)
	۳۲.۶۶	۲۹.۴۸	۴۶.۸۳	۴۰.۰۰
۸	فایل های مبتذل و در دسترس عموم کاربران در	ازدواج سفید (هم خانگی یا زندگی مشترک زن و مرد	تکدی گری (گدایی)	کودکان کار و خیابانی
	۳۲.۶	۲۷.۶۹	۴۴.۴۰	۳۹.۳۶

مطالعه‌ای جامعه‌شناختی درباره وضعیت آسیب‌های ...

ردیف	شهروندان	کارشناسان مذهبی	مدیران اجرایی	دانشگاهیان
	شبکه‌های مجازی	بدون ازدواج رسمی، عقد و صیغه)		
۹	قاچاق و خرید و فروش مواد مخدر و مشروبات الکلی	تکدی‌گری (گدایی)	کودکان کار و خیابانی	اعتیاد اینترنتی ۳۹.۰۰
۱۰	سوء مصرف مواد مخدر سنتی	طلاق عاطفی (سردی رابطه در میان زن و مرد؛ عاطفی، جنسی...)	اعتیاد اینترنتی	فایل‌های مبتذل و در دسترس عموم کاربران در شبکه‌های مجازی ۳۷.۰۰
۱۰	سرقت	اعتیاد اینترنتی	سرقت	فساد اداری ۳۵.۰۰
۱۲	فساد اداری	سوء مصرف مواد مخدر سنتی	قاچاق و خرید و فروش مواد مخدر و مشروبات الکلی	سرقت ۳۳.۳۰
۱۳	کودکان کار و خیابانی	ایجاد مزاحمت برای نوامیس مردم	ازدواج سفید (هم‌خانگی یا زندگی مشترک زن و مرد بدون ازدواج رسمی، عقد و صیغه)	ایجاد مزاحمت برای نوامیس مردم ۳۲.۵۴
۱۴	خشونت خانگی علیه همسران	کودکان کار و خیابانی	بی‌خانمانی و کارتن‌خوابی	سوء مصرف مواد مخدر سنتی ۳۰.۴۴
۱۵	طلاق عاطفی (سردی رابطه در میان زن و مرد؛ عاطفی، جنسی ...)	سرقت	اماکن فساد و فحشا	ازدواج سفید (هم‌خانگی یا زندگی مشترک زن و مرد بدون ازدواج رسمی، عقد و صیغه ۲۹.۲۰

مجله مطالعات اجتماعی ایران، دوره پانزدهم، شماره ۴، زمستان ۱۴۰۰

ردیف	شهروندان	کارشناسان مذهبی	مدیران اجرایی	دانشگاهیان
۱۶	نزاع های دسته جمعی و خیابانی	۲۴.۹۶	۲۱.۳۰	۳۵.۵۱
۱۷	تقلب و جعل اسناد	۲۴.۲۷	۲۰.۹۶	۳۵.۱۷
۱۸	روسپی گری و روابط نامشروع	۲۴.۱	۱۹.۸۰	۳۳.۷۱
۱۹	مصرف مشروبات الکلی	۲۴	۱۹.۷۰	۳۲.۴۰
۲۰	خودکشی	۲۲.۹۷	۱۹.۱۰	۳۰.۳۱
۲۱	خیانت همسران	۲۲.۷۵	۱۸.۰۰	۲۹.۰۶
۲۲	ضرب جرح و صدمه	۲۲.۳۹	۱۵.۴۴	۲۷.۶۳
۲۳	ایجاد مزاحمت برای نوامیس مردم	۲۲.۳۹	۱۴.۹۰	۲۵.۲۰
۲۴	کلاهبرداری اینترنتی	۲۱.۷۵	۱۴.۴۳	۲۳.۲۲
۲۵	قتل	۲۱.۲۹	۱۴.۴۰	۲۲.۱۵
۲۶	ازدواج سفید (هم خانگی یا	۲۱.۲۳	۱۳.۳۰	۲۲.۱۳

مطالعه‌ای جامعه‌شناختی درباره وضعیت آسیب‌های ...

دانشگاهیان		مدیران اجرایی		کارشناسان مذهبی		شهروندان		ردیف
							زندگی مشترک زن و مرد بدون ازدواج رسمی، عقد و صیغه)	
۱۳.۱۹	کودک‌آزاری (جنسی و جسمی)	۲۱.۹۹	افراد مبتلا به اختلالات جنسی، دوجنسیتی (ث.ث)	۱۳.۱۴	کودک‌آزاری (جنسی و جسمی)	۲۱.۱۵	بی‌خانمانی و کارتن خوابی	۲۷
۱۳.۰۰	بی‌خانمانی و کارتن‌خوابی	۲۱.۸۰	تقلب و جعل اسناد	۱۳.۰۹	تجاوز به عنف	۲۰.۹۱	فرار دختران	۲۸
۱۳.۰۰	تجاوز به عنف	۲۱.۳۰	ضرب جرح و صدمه	۱۳.۰۰	بی‌خانمانی و کارتن‌خوابی	۱۹.۸۸	کودک‌آزاری (جنسی و جسمی)	۲۹
۱۲.۶۴	کلاهبرداری اینترنتی	۲۰.۰۵	مصرف مشروبات الکلی	۱۲.۷۰	کلاهبرداری اینترنتی	۱۸.۶۳	تجاوز به عنف	۳۰
۱۲.۵۵	فرار دختران	۱۹.۸۷	کودک‌آزاری (جنسی و جسمی)	۱۱.۵۵	فرار دختران	۱۸.۵۱	اماکن فساد و فحشا	۳۱
۱۲.۰۰	فرار پسران	۱۸.۸۰	تجاوز به عنف	۱۱.۰۰	فرار پسران	۱۷.۳۹	افراد مبتلا به اختلالات جنسی، دو جنسیتی (ث.ث)	۳۲
۱۱.۰۰	آدم‌ربایی (ث.ث)	۱۸.۷۰	کلاهبرداری اینترنتی	۱۰.۰۰	افراد مبتلا به اختلالات جنسی، دوجنسیتی (ث.ث)	۱۶.۸۸	فرار پسران	۳۳
۸.۸۰	افراد مبتلا به اختلالات جنسی، دوجنسیتی	۱۵.۳۴	آدم‌ربایی	۸.۸۰	آدم‌ربایی	۱۵.۱۹	آدم‌ربایی	۳۴

جهت پاسخ‌گویی به پرسش «اولویت‌های مهم گروه‌های اجتماعی در ارزیابی آسیب‌های اجتماعی کدام‌اند؟» از آزمون فریدمن استفاده شده است. نتایج به تفکیک گروه‌های چهارگانه نشان می‌دهد:

- از نظر شهروندان به ترتیب عبارت‌اند از:

۱. بیکاری و عدم اشتغال؛ ۲. فقر مالی؛ ۳. سوء مصرف مواد مخدر صنعتی؛ ۴. دوستی‌های بدون مرز و ضابطه در شبکه‌های مجازی؛ ۵. طلاق؛ ۶. تکدی‌گری (گدایی)؛ ۷. اعتیاد اینترنتی؛ ۸. فایل‌های مبتذل و در دسترس عموم کاربران در شبکه‌های مجازی؛ ۹. قاچاق و خرید و فروش مواد مخدر و مشروبات الکلی؛ ۱۰. سوء مصرف مواد مخدر سنتی؛ ۱۱. سرقت.

- از نظر کارشناسان مذهبی ترتیب عبارت‌اند از:

۱. بیکاری و عدم اشتغال؛ ۲. فقر مالی؛ ۳. سوء مصرف مواد مخدر صنعتی؛ ۴. طلاق؛ ۵. فایل‌های مبتذل و در دسترس عموم کاربران در شبکه‌های مجازی؛ ۶. دوستی‌های بدون مرز و ضابطه در شبکه‌های مجازی؛ ۷. اماکن فساد و فحشا؛ ۸. ازدواج سفید (هم‌خانگی یا زندگی مشترک زن و مرد بدون ازدواج رسمی، عقد و صیغه)؛ ۹. تکدی‌گری (گدایی)؛ ۱۰. طلاق عاطفی (سردی رابطه در میان زن و مرد؛ عاطفی، جنسی و ...).

- از نظر مسئولان به ترتیب عبارت‌اند از:

۱. بیکاری و عدم اشتغال؛ ۲. فقر مالی؛ ۳. طلاق؛ ۴. فایل‌های مبتذل و در دسترس عموم کاربران در شبکه‌های مجازی؛ ۵. دوستی‌های بدون مرز و ضابطه در شبکه‌های مجازی؛ ۶. سوء مصرف مواد مخدر صنعتی؛ ۷. طلاق عاطفی (سردی رابطه در میان زن و مرد؛ عاطفی، جنسی و ...)؛ ۸. تکدی‌گری (گدایی)؛ ۹. کودکان کار؛ ۱۰. اعتیاد اینترنتی.

- از نظر متخصصان و دانشگاهیان به ترتیب عبارت‌اند از:

۱. بیکاری و عدم اشتغال؛ ۲. خشونت؛ ۳. سوء مصرف مواد مخدر صنعتی؛ ۴. طلاق؛ ۵. دوستی‌های بدون مرز و ضابطه در شبکه‌های مجازی؛ ۶. تکدی‌گری (گدایی)؛ ۷. طلاق عاطفی (سردی رابطه در میان زن و مرد؛ عاطفی، جنسی و ...)؛ ۸. کودکان کار و خیابانی؛ ۹. فقر مالی؛ ۱۰. فایل‌های مبتذل و در دسترس عموم کاربران در شبکه‌های مجازی.

سؤال دوم: نظرات کدام یک از گروه‌های مورد مطالعه به هم نزدیک و کدام دورتر است؟

در دسته‌بندی کلی اولین آسیب اجتماعی مورد توافق گروه‌های چهارگانه، بیکاری و عدم اشتغال است. می‌توان گفت در بین شهروندان طلاق عاطفی و ازدواج سفید، به‌عنوان آسیب‌های

اولویت‌دار مورد توجه قرار نگرفته است، در حالی که از منظر نخبگان، ازدواج سفید، طلاق عاطفی از اولویت‌های آسیب‌های استان لرستان است. در واقع می‌توان گفت شهروندان خرم‌آباد در تجربه زیست اجتماعی و محیط فرهنگی خود با این گروه از آسیب‌ها به‌عنوان آسیب‌های اولویت‌دار مواجه نشده‌اند. در واقع دیدگاه روحانیون و مسئولان قرابت بیشتری نسبت به دیدگاه دانشگاهیان با شهروندان دارد.

بررسی نسبت معنی‌دار بودن F در جدول ۳ نشان می‌دهد که بین چهار گروه مورد مطالعه تفاوت معنی‌داری در مورد هر کدام از آسیب‌های ذکر شده وجود دارد. با وزن‌دهی به اولویت‌های مشخص شده در گروه‌های چهارگانه و به‌منظور هم‌گرایی اولویت‌های آسیب‌های اجتماعی استان لرستان به این شرح مشخص شد: بیکاری و عدم اشتغال، فقر مالی، طلاق، سوء مصرف مواد مخدر صنعتی، دوستی‌های بدون مرز و ضابطه در شبکه‌های مجازی، تکدی‌گری (گدایی)، فایل‌های مبتذل و در دسترس عموم کاربران در شبکه‌های مجازی، اعتیاد اینترنتی، قاچاق و خرید و فروش مواد مخدر و مشروبات الکلی، سوء مصرف مواد مخدر سنتی.

یکی از روش‌های متداول برای تشخیص آسیب‌ها و انحرافات، روش توزیع فراوانی خصوصیات متوسط است که انحراف از آن، غیرعادی بودن را نشان می‌دهد. در روش آماری خدمت‌متوسطی وجود دارد که افراد بهنجار را شامل می‌شود. کسانی که خارج از این حد قرار دارند نابهنجار محسوب می‌شوند. این روش برای آحاد شهروندان قابل‌دسترس نیست، اما برای مسئولان و متخصصان، دسترسی به آمار و ارقام آسیب‌ها مقدور است. می‌توان گفت دسترسی به آمار ملاک تفاوت دیدگاه مردم و مسئولان است. به‌نظر می‌رسد ملاک تعیین آسیب‌های اجتماعی توسط شهروندان براساس ملاک اجتماعی و فردی است: تشخیص مغایرت رفتار افراد با هنجارها و سنت‌ها و درجه ناراحتی و اختلالی که فرد احساس می‌کند به‌عنوان عملی انحرافی (ستوده، ۱۳۸۰: ۳۵).

جدول ۳. نتایج تحلیل واریانس درون گروهی و برون گروهی

سطح معناداری	ب	درجه آزادی	متغیر	سطح معناداری	ب	درجه آزادی	متغیر	
.۰۰۷	۸.۰۱۴	۱۱.۹۸۵	برون گروهی	.۰۰۰	۹.۶۰	۶.۵۶۱	برون گروهی	بیکاری و عدم اشتغال
		۱.۴۹۵	درون گروهی			۶.۸۲	درون گروهی	
.۰۰۰	۸.۵۸۷	۱۳.۳۷۵	برون گروهی	.۰۰۲	۴.۳۷۷	۵.۴۵۷	برون گروهی	سوء مصرف مواد مخدر صنعتی
		۱.۵۵۸	درون گروهی			۱.۲۴۷	درون گروهی	
.۰۰۰	۴.۰۷۱	۵.۴۱۳	برون گروهی	.۰۰۰	۷.۹۳۸	۱۰.۸۸۵	برون گروهی	سوء مصرف مواد مخدر سنتی
		۱.۴۲۹	درون گروهی			۱.۳۷۱	درون گروهی	
.۰۰۳	۸.۵۱۰	۹.۲۹۱	برون گروهی	.۰۰۰	۱۲.۲۶۴	۱۶.۱۹۴	برون گروهی	مصرف مشروبات الکلی
		۱.۰۹۲	درون گروهی			۱.۳۲۰	درون گروهی	
.۰۰۰	۹.۵۳۹	۱۱.۳۱۳	برون گروهی	.۰۳۰	۱.۴۰۳	۲.۱۷۴	برون گروهی	قاچاق و خرید و فروش مواد مخدر
		۱.۱۸۶	درون گروهی			۱.۵۵۰	درون گروهی	
.۰۰۰	۷.۲۲۴	۸.۶۹۵	برون گروهی	.۰۰۶	۳.۵۹۴	۴.۶۰۵	برون گروهی	قتل
		۱.۱۸۷	درون گروهی			۱.۲۸۱	درون گروهی	
.۰۰۰	۷.۷۷۳	۸.۹۸۳	برون گروهی	.۰۰۷	۷.۹۶۴	۹.۷۸۸	برون گروهی	خودکشی
		۱.۱۵۶	درون گروهی			۱.۲۲۹	درون گروهی	
.۰۰۰	۵.۷۸۷	۷.۷۲۷	برون گروهی	.۰۰۰	۶.۴۰۲	۸.۰۱۲	برون گروهی	نزاع‌های دسته‌جمعی و خیابانی
		۱.۳۳۷	درون گروهی			۱.۲۵۱	درون گروهی	
.۰۰۰	۱۲.۶۶۹	۱۸.۲۰۴	برون گروهی	.۰۰۰	۸.۵۶	۱.۰۹۶	برون گروهی	سرقت

مطالعه‌ای جامعه‌شناختی درباره وضعیت آسیب‌های ...

سطح معناداری	ب	درجه آزادی	متغیر		سطح معناداری	ب	درجه آزادی	متغیر	
		۱.۴۴۷	درون گروهی				۱.۲۸۰	درون گروهی	
.۰۰۰	۱.۷۵۲	۲.۳۴۰	برون گروهی	اعتیاد اینترنتی	.۰۳۰	۴.۹۷۵	۷.۳۳۶	برون گروهی	طلاق
		۱.۳۳۵	درون گروهی				۱.۴۷۵	درون گروهی	
.۱۳۶	۷.۰۸۸	۹.۵۹۰	برون گروهی	دوستی‌های بدون۰۰۱	۱۲.۲۰۲	۱۶.۱۳۶	برون گروهی	ازدواج سفید
		۱.۳۵۳	درون گروهی				۱.۳۱۲	درون گروهی	
.۰۰۰	۸.۲۶۷	۱۰.۰۰۱	برون گروهی	فایل‌های مبتدل و۰۰۰	۵.۳۴۰	۶.۵۲۲	برون گروهی	خیانت همسران
		۱.۳۱۵	برون گروهی				۱.۲۲۱	برون گروهی	
.۰۰۰	۱۳.۴۵۵	۱۱.۴۶۱	درون گروهی	خشونت خانگی۰۰۰	۱۵.۰۹۶	۲۰.۰۴۵	درون گروهی	بی‌خانمانی و کارتن‌خوابی
		۱.۰۱۴	برون گروهی				۱.۳۲۸	برون گروهی	
.۰۰۰	۱۲.۱۷۶	۹.۶۴۲	درون گروهی	تجاوز به عنف	.۰۰۰	۷.۱۱۸	۷.۶۷۶	درون گروهی	کودک‌آزاری
		۱.۱۶۶	برون گروهی				۱.۰۷۸	برون گروهی	
.۰۰۰	۹.۱۲۲	۱۸.۱۹۷	درون گروهی	اماکن فساد و فحشا	.۰۰۰	۶.۲۱۳	۷.۳۳۵	درون گروهی	ضرب جرح و صدمه
		۱.۳۵۲	برون گروهی				۱.۱۸۰	برون گروهی	
.۰۰۰	۱۱.۴۴۴	۱۶.۰۳۷	درون گروهی	طلاق عاطفی	.۰۰۰	۳.۵۲۹	۵.۳۳۲	درون گروهی	تکدی‌گری (گدایی)
		۱.۳۱۷	برون گروهی				۱.۵۱۱	برون گروهی	

جدول ۴. محاسبه شاخص‌های گرایش مرکزی متغیر شیوع آسیب‌های اجتماعی در شهرستان خرم‌آباد

رتبه	میانگین	بیشترین	کم‌ترین	انحراف معیار	تعداد
۳	۳,۲۱	۳,۵۰	۱,۸۴	۰,۳۶	۳۸۴
۶	۲,۸۸	۴	۱,۱۳	۰,۷۷	۳۸۴
۱	۳,۴۶	۳,۹۶	۱,۰۳	۰,۴۵	۳۸۴
۲	۳,۲۴	۳,۹	۱,۸۳	۰,۴۱	۳۸۴
۴	۳,۰۹	۳,۸۲	۱,۸۲	۰,۴۷	۳۸۴
۵	۲,۹	۳,۸	۲	۰,۵۴	۳۸۴

جهت خلاصه‌سازی آسیب‌ها، پس از دسته‌بندی آن‌ها شش نوع آسیب اجتماعی براساس حوزه اجتماعی آن‌ها مشخص شد. آسیب‌های اقتصادی ناظر بر فقر و بیکاری و تورم اقتصادی است که در رتبه اول اولویت‌های گروه‌های مورد مطالعه قرار گرفته است. آسیب اعتیاد شامل اعتیاد به مواد مخدر سنتی و صنعتی و قاچاق مواد مخدر است که در اولویت دوم واقع شده است. آسیب‌های اجتماعی نوپدید ناظر به برخی از آسیب‌های اجتماعی است که بروز و شیوع آن‌ها اخیراً در جامعه مدرن افزایش یافته است. از جمله این آسیب‌ها می‌توان به: آسیب‌های ناشی از فضای مجازی، اینترنت، ماهواره و آسیب‌های مرتبط با تکنولوژی‌های جدید ارتباطی نام برد. این آسیب در اولویت سوم واقع شده است. آسیب‌های خانوادگی که متشکل از طلاق، خشونت خانگی، فرار از منزل و ... است در اولویت چهارم و فساد اداری و سایر آسیب‌های اجتماعی نظیر سرقت و خودکشی در اولویت‌های ششم و هفتم قرار گرفته‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری

واقعیت امروزه جامعه نشان می‌دهد رشد آسیب‌های اجتماعی نگران‌کننده است. وجود جمعیت معتمد و حاشیه‌نشین و دارای اسکان غیررسمی، شکاف نسلی، بحران هویت، قانون‌گریزی، دور زدن قانون، اختلاس، تکدی‌گری، وجود خانواده‌های زیر خط فقر و وجود جرم، جنایت و بزه‌کاری که پرونده‌های محاکم قضائی و روند رو به افزایش آن نشان‌دهنده این گستردگی است. همچنین گذار از سنت به مدرنیته و بسط و گسترده‌تری تکنولوژی و رسانه‌ها موجب دگرگونی ارزش‌ها می‌شود و شرایط آنومیکی در جامعه تولید می‌کند که این شرایط به رشد و گسترش آسیب‌ها کمک می‌کند. اما آنچه اهمیت دارد شناخت و اولویت‌گذاری آسیب‌ها جهت برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌های کنترل آن است. گذار از سنت به مدرنیته و بسط و

گسترده‌تری تکنولوژی و رسانه‌ها موجب دگرگونی ارزش‌ها شده و شرایط آنومیکی در جامعه تولید می‌کند و این شرایط به رشد و گسترش آسیب‌ها کمک می‌کند. اما آنچه اهمیت دارد شناخت و اولویت‌گذاری آسیب‌ها جهت برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌های کنترل آن است. تحقیق حاضر به منظور اولویت‌بندی آسیب‌های اجتماعی در استان لرستان از منظر گروه‌های چهارگانه مدیران، شهروندان، کارشناسان مذهبی و دانشگاهیان انجام شد.

نتایج تحقیق نشان می‌دهد بیکاری و عدم اشتغال، فقر مالی، طلاق، مصرف مواد مخدر صنعتی، دوستی‌های بدون مرز و ضابطه در شبکه‌های مجازی، تکدی‌گری (گدایی)، فایلهای مبتذل و در دسترس عموم کاربران در شبکه‌های مجازی، اعتیاد اینترنتی، قاچاق و خرید و فروش مواد مخدر و مشروبات الکلی، سوء مصرف مواد مخدر سنتی از مهم‌ترین آسیب‌های اجتماعی شهرستان خرم‌آباد هستند.

نتایج تحقیق با تحقیق زمانی؛ سپهوند (۱۳۹۵) همسوست. همچنین نتایج حاصل از دو مطالعه بررسی ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان که در سال‌های ۱۳۸۰ و ۱۳۸۲ انجام شده است نشان می‌دهد که در هر سه مطالعه دو آسیب بیکاری و اعتیاد در میان سه مشکل نخست فهرست آسیب اجتماعی در اولویت قرار دارند. بدیهی است تا زمانی که مسائل مربوط به بقا در جامعه عمده بوده و مردم در تلاش برای رفع تنگنایهای زندگی روزمره خود باشند، آسیب‌های اقتصادی در اولویت قرار می‌گیرد و سایر اولویت‌ها در رتبه‌های بعدی قرار می‌گیرد و تلاش نخبگان حاکم در پررنگ کردن آن‌ها نیز فقط بازتاب‌هایی مقطعی خواهد داشت. می‌توان گفت فاصله‌گیری نخبگان براساس گرایش مذهبی، سیاسی یا جناحی خاص از عموم مردم و زیست اجتماعی شهروندان، موجب تفاوت در رویکرد آن‌ها در آسیب‌های اجتماعی می‌شود. هرچند اغلب آسیب‌های اجتماعی از منظر گروه نخبگان تعریف یا بازتعریف می‌شود، یا اولویت و اهمیت آن تعیین می‌شود، مطالبات عمومی هم می‌تواند در ادراکات نخبگان جامعه در اولویت‌بندی مسائل دخیل باشد. لذا، عموماً رابطه‌ای دوطرفه میان عامه مردم و گروه‌های نخبه در شکل دادن و اولویت‌بندی مسائل اجتماعی وجود دارد. در این میان، رسانه‌ها به‌عنوان عاملی میانجی با گزینش برخی از این آسیب‌ها و برجسته‌سازی یا بی‌اهمیت جلوه دادن برخی از آن‌ها را برعهده دارند.

در این میان، مسئله اقتصادی دارای بالاترین اهمیت و اولویت برای مردم و گروه‌های نخبه لرستانی است. اتفاق نظر گروه‌های چهارگانه مشارکت‌کننده در تحقیق بر اولویت آسیب بیکاری و فقر مالی نشان می‌دهد آسیب مذکور آثار آشکار و پنهان خود را در زیست‌آحاد جامعه برجای گذاشته است. از آن جایی که بیکاری و فقر اقتصادی در زندگی واقعی مردم کاملاً نمایان و

مورد توجه است، هرچند بیکاری به‌عنوان عارضه‌ای که باعث عدم استفاده از نیروی کار است بیماری است مزمن و خوشایند، هیچ نظام اقتصادی نیست. عدم دسترسی یا دسترسی محدود به فرصت‌ها و منابع کسب درآمد و اشتغال که در جامعه به‌صورت بی‌کاری یا کم‌کاری عینیت می‌یابد از عوامل موجد فقر و نابرابری‌ها اقتصادی است، چراکه این عوامل باعث بروز جنایات، انحرافات، تنش‌ها و بی‌نظمی‌های اجتماعی و خشونت می‌شود. از آنجایی که وحدت نظر درباره اولویت آسیب بیکاری و فقر دیده می‌شود، می‌توان با برنامه‌ریزی جامعه‌محور با مشارکت مردمی برای کاهش آسیب برنامه‌ریزی کرد. به‌طور قطع سیاستگذاری استانی در ابعاد خرد و کلان می‌تواند به‌نفع کاهش آسیب عمل کند. از عوامل ریشه‌ای بیکاری می‌توان به تمرکز ثروت نزد نوکیسه‌گان، بروکراسی فاسد، فقدان امنیت سرمایه و سرمایه‌گذاری، فرار نیروی انسانی نخبه و سرمایه، ناهماهنگی بین دستگاه‌های اداری و اجرایی نام برد که خود زمینه‌ساز بسیاری از مسائل و بحران‌های اجتماعی و فرهنگی می‌شود. بنابراین ۱. اصلاح سیاست‌های اقتصادی استانی با محور قرار دادن مسئله بیکاری و ابعاد آن، بدین منظور تأکید بر اصلاحات ساختاری در اقتصاد به‌ویژه در پیوند با سرمایه‌گذاری و تولید از جمله توجه کافی به بازار سرمایه، اصلاح ساختار مالیاتی و رشد صادرات ضرورت پیدا می‌کند؛ ۲. اولویت دادن به اجرای طرح‌های اشتغال‌زا که توسط بخش خصوصی ارائه می‌شود؛ ۳. تسریع در اجرای سیاست‌های معطوف به توسعه مناطق توسعه‌نیافته و کم‌تر توسعه‌یافته برای جلوگیری از مهاجرت نیروی کار فعال به شهرهای بزرگ؛ ۴. اصلاح نگرش و انتظارات جویندگان کار از طریق اتخاذ تمهیداتی برای کاهش نابرابری ارزشی موجود بین مشاغل، نقش‌ها و موقعیت‌های مختلف اجتماعی، برای اصلاح انتظارات جویندگان کار و نقش رفتاری آن‌ها در بازار؛ ۵. شناخت پتانسیل‌های بومی، اقلیمی استان و حمایت از ایده‌پردازان جوان در راستای کارآفرینی بومی و منطقه‌ای می‌تواند بر کاهش این گروه از آسیب‌ها مؤثر باشد.

می‌توان به این نکته اشاره کرد بررسی آمار اعتیاد در لرستان نشان می‌دهد میانگین اعتیاد در این استان بالاتر از میانگین کشوری است، درحالی‌که در بحث طلاق آمار کمی پایین‌تر از میانگین کشوری است (۲/۸ کشور و استانی ۱/۹). آسیب‌های مرتبط با فناوری جدید و اینترنت از مواردی است که به‌دلیل استفاده نامناسب از آن با عنوان آسیب‌های نوظهور افراد بسیاری را درگیر کرده است، براساس آمار از نظر تعداد کاربران اینترنتی، ایران رتبه اول را دارد و ۲۸ تا ۳۵ میلیون کاربر در کشور وجود دارد که درصد زیادی از آن‌ها را کودکان و نوجوانان تشکیل می‌دهند. آثار مثبت استفاده از اینترنت، به‌روز کردن اطلاعات، استفاده از مطالب علمی، دسترسی به فناوری‌های روز است، اما به موازات آن شاهد گرایش نوجوانان به چت‌روم‌ها،

عشق‌های مجازی، کلاهبرداری و سوءاستفاده از دختران و پسران با ارائه شخصیت‌های دروغین، ازدواج‌های اینترنتی، هرزنگاری، سرقت اطلاعات و تشویش اذهان عمومی به واسطه ارائه اخبار نادرست و اخاذی هستیم که از جمله آسیب‌های ناشی از استفاده نادرست از اینترنت است (شعاع کاظمی؛ مؤمنی، ۱۳۹۵: ۳۹). دستگاه‌های برنامه‌ریز چون صدا و سیما، آموزش و پرورش، بهزیستی و ... می‌توانند با اعتمادسازی و غنی‌سازی اوقات فراغت خانواده‌ها به خصوص کودکان و نوجوانان، آموزش و ارتقای سطح دانش رسانه‌ای به کاهش آسیب مذکور کمک کنند. از سوی دیگر در دنیا رویکرد پرداختن به حل مسئله و آسیب‌های اجتماعی رویکرد اجتماع‌محور است. امروزه اتخاذ رویکرد چندنهادی در کنترل و پیشگیری انواع آسیب‌های اجتماعی در دستور کار سازمان‌های متولی قرار گرفته است. رهیافت مذکور بر این اساس استوار است که یک نهاد به تنهایی نمی‌تواند کارساز باشد و در جهت جلوگیری از وقوع آسیب‌های اجتماعی نقش انحصاری ایفا کند. به همین دلیل لازم است مجموعه‌ای هماهنگ از نهادهای مختلف اعم از دولتی و غیردولتی به کار گرفته شوند تا امکان اجرای یک الگو و مدل خاص در زمینه پیشگیری و درمان آسیب‌های اجتماعی حاصل شود. رویکرد چندنهادی یا به تعبیر دیگر رویکرد مشارکتی در پی آن است تا با سهیم کردن همه نهادهای مرتبط فرصت‌های آسیب‌زا را کاهش دهد و با علل و عوامل آسیب‌زا به‌طور ریشه‌ای مبارزه کند و از این رهگذر از حمایت تمام سازمان و نهادهای مربوط اعم از رسمی و غیررسمی برخوردار شود تا همگی در زنجیره پیشگیری از آسیب ایفای نقش کنند. استان لرستان دارای ظرفیت‌های مردمی و فرهنگی بالا و جوانی است که می‌تواند ضمن فعالیت‌های داوطلبانه در قالب سازمان‌های غیردولتی به یاری ظرفیت‌های دولتی به کاهش آسیب‌های اجتماعی اهتمام ورزند.

منابع

- اسلامی، احمدعلی؛ قاضی طباطبایی، سید محمود؛ امین شکروی، فرخنده؛ غفرانی‌پور، فضل‌اله؛ شجاعی زاده، داوود (۱۳۸۹) «یک الگوی نظری مبتنی بر نظریه رفتار مکمل برای تبیین رفتارهای مشکل: تمرکز بر نقش میانجی عوامل روانی - اجتماعی»، *مطالعات/امنیت اجتماعی*، شماره ۱(۲۲): ۵۹-۸۱.
- اکبری، ابوالقاسم (۱۳۸۵) *مشکلات نوجوانان و جوانان*، تهران: نشر ساوالان.
- بهشتی، سیده مائده؛ نعمتی‌زاده، نسیم؛ حسنی، عارفه (۱۳۹۲) «اولویت‌بندی آسیب‌های اجتماعی در شهر ورامین»، *دانش انتظامی شرق تهران*، شماره ۱، ۴۷-۶۲.
- پورغالی، الهام؛ مهدوی نصر، حمید (۱۳۹۰) «بررسی رابطه بین تغییرات اجتماعی - فرهنگی و تغییرات میزان آسیب‌های اجتماعی در استان لرستان»، ارائه‌شده در همایش هجوم خاموش، دوره دوم، ارائه پوستر.

- داغستانی، احمد؛ واعظزاده، زکیه (۱۳۹۵) «تبیین خشونت در بین جوانان: مطالعه موردی محلات چهارگانه لرستان»، سومین کنفرانس بین‌المللی علوم انسانی، روان‌شناسی و علوم اجتماعی. دلیری، سلمان؛ بازیار، جعفر؛ سایه میری، کوروش؛ سایه‌میری، فاطمه؛ دل‌پیشه، علی (۱۳۹۵) «میزان بروز خودکشی در ایران طی سال‌های ۱۳۹۳-۱۳۸۰؛ یک مطالعه مرور سیستماتیک و فراتحلیل»، *مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد*، شماره ۹: ۷۵۷-۷۶۸.
- ستوده، هدایت‌الله (۱۳۸۰) *آسیب‌شناسی اجتماعی (جامعه‌شناسی انحرافات)*، تهران: آوای نور.
- شعاع کاظمی، مهرانگیز؛ مؤمنی، مهرآور (۱۳۹۵) *آسیب‌های اجتماعی (نوپدید)*، تهران: آوای نور.
- صدیق سروستانی، رحمت‌الله (۱۳۸۹) *آسیب اجتماعی (جامعه‌شناسی انحرافات اجتماعی)*، تهران: سمت.
- عبداللهی، محمد (۱۳۹۰) *بررسی روند آسیب‌های اجتماعی در ایران*، تهران: دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی.
- نستوه، جهان‌بین؛ مرادی، عبدالحمید (۱۳۹۰) «تبیین آسیب‌ها و مسائل اجتماعی از منظر جامعه‌شناسی و اسلام و بیان زمینه‌های پیدایی آسیب‌ها از منظر اسلام»، *مطالعات اسلامی آسیب‌های اجتماعی*، شماره ۴: ۸۶-۱۱۲.
- کرامبی، آبر؛ نیکلاس، میل استفن؛ ترنر، برایان اس (۱۳۷۷) *فرهنگ جامعه‌شناسی*، ترجمه حسن پویان، تهران: چاپخش.
- کمریگی، خلیل؛ رشیدی، مجتبی (۱۳۹۴) «مسئله‌شناسی و اولویت‌بندی آسیب‌ها و مسائل فرهنگی ایلام»، *فرهنگ ایلام*، شماره ۴۹ و ۴۸: ۱۶۵-۱۸۶.
- گولد، جولوس؛ کولب، ویلیام (۱۳۸۴) *فرهنگ عمومی اجتماعی*، ترجمه گروه مترجمان، تهران: مازیار.
- لوزویک، دانیلین (۱۳۹۴) *نگرشی نو در تحلیل مسائل اجتماعی*، ترجمه سعید معیدفر، تهران: امیرکبیر.
- مایلز، استیون (۱۳۹۲) *جامعه‌شناسی جوانان: روند تغییرات در سبک زندگی جوانان*، ترجمه نعیمه جوان؛ مینا قریب، تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.
- محسنی، رضاعلی (۱۳۸۸) «اولویت‌بندی آسیب‌ها و مسائل شهری در ایران: مطالعه موردی شهر گرگان»، *پژوهش‌نامه علوم اجتماعی*، شماره ۳: ۲۳-۴۲.
- مشونیس، جان (۱۳۹۵) *مسائل اجتماعی*، ترجمه هوشنگ ناییبی، تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.
- نیازی، محسن؛ عشایری، طاها (۱۳۹۶) *آسیب‌شناسی اجتماعی*، اصفهان: فرهومت.
- یوسفی، علی (۱۳۹۰) «تأملی جامعه‌شناختی در تشخیص و تعیین اولویت‌های مسائل اجتماعی ایران»، *مسائل اجتماعی ایران*، شماره ۱: ۱۹۵-۲۲۳.
- Bar, V. (2015) *Social Constructivism*, Tr.A. Salehi, Tehran: Ney Publishing. (In Persian)
- Chaparak, A. (2009) "Social constructionism", *Methodology of Social Science and Humanities*, No.14 (57): 125-152.

- Jessor, R. (1998) *New perspectives on adolescent risk behavior*, Cambridge University Press.
- Jessor, R.; Jessor, S. L. (1977) *Problem behavior and psychosocial development: a longitudinal study of youth*, New York: Academic Press.
- Jessor, R.; Turbin, M. S.; Costa, F. M.; Dong, Q.; Zhang, H. C.; Wang, C. H. (2003) "Adolescent problem behavior in China and the United States: A cross-national study of psychosocial protective factors", *Journal of Research on Adolescence*, No.13(3): 329-360.
- Rwomire, A. (2001) *Social Problems in Africa: New Visions*, Westport, Conn: Praeger.
- Soliman, F. (2021) "States of exception, human rights, and social harm: Towards a border zemiology", *Theoretical Criminology*, No.25(2): 228-248.
- Spector, M.; Kituse, J. (1987) *Constructing Social Problems*, New York: Aldine de Gruyter.
- Subramanyam, M.; kavachi, I.; lisa Berkman, S.v. (2009) "Relative deprivation in income and self-rated health in the United States, *Social Science & Medicine*", Journal Homepage: www.elsevier.com/locate/socscimed
- <https://eadl.ir/Search-results?search=%D8%B3%D8%B1%D9%82%D8%AA>.
- https://www.lmo.ir/web_directory/53454%D9%86%D8%AA%D8%A7%DB%8C%D8%AC%D8%AC%D8%B3%D8%AA%D8%AC%D9%88.html?query=%D8%AE%D9%88%D8%AF%DA%A9%D8%B4%DB%8C&search_scope=global&bool=AND.